

ня необхідно відновити роботу ремонтних заводів, спеціалізованих ремонтних майстерень та районних майстерень загального призначення. Очевидно, що держава має також посприяти створенню розгалуженої системи дилерського обслуговування сільськогосподарства. «Державна підтримка має спрямовуватись на відновлення прибутковості та платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, модернізацію і переоснащення машинобудівних заводів, компенсацію витрат на виробництво і придбання сільськогосподарської техніки»¹.

А це, в свою чергу, ставить на порядок денний об'єктивну вимогу вмонтування системи інженерно-технічного обслуговування аграрних підприємств в механізм паритетних економічних відносин в рамках агропромислового комплексу України.

Література

1. *Сілкін В.М.* Формування ринку матеріально-технічних ресурсів агропромислового комплексу Криму. — Сімферополь, 2002. — С. 20.
2. *Шпичак О.Т.* Економічні проблеми АПК в умовах формування ринкових відносин. — Вісник аграрної науки, 2005. — № 9. — С. 102.
3. *Підлісецький Г.М., Денисенко Т.А.* Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства. Економіка АПК, 2011. — № 4. — С. 79.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2011 р.

УДК 330.342:631.16:

Ботвіна Н.О., канд. екон. наук, докторант ННЦ
«Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ

ДЕКОМПОЗИЦІЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПЛАТФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті здійснено моніторинг існуючих методологічних проблем формування фінансової політики у контексті реалій сучасної економічної науки та дисбалансів економічного простору, а також окреслено можливі напрями декомпозиції методологічної платформи фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки України.
Ключові слова: моніторинг, методологія, аграрний сектор, фінансова політика.

¹ *Підлісецький Г. М., Денисенко Т. А.* Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства // Економіка АПК, — 2011. — № 4. — С. 79.

В статье осуществлен мониторинг существующих методологических проблем формирования финансовой политики в контексте реалий современной экономической науки и дисбалансов экономического пространства, а также очерчены возможные направления декомпозиции методологической платформы финансовой политики обеспечения устойчивого развития аграрной сферы экономики.

Ключевые слова: мониторинг, методология, аграрный сектор, финансовая политика.

The article is monitoring the current methodological problems of forming the financial policy in the context of the modern economic science realities economic space and disbalances. There are possible directions of decoupling of the financial politics methodological platform of providing the steady development of agrarian sphere of the Ukrainian economy are outlined.

Keywords: monitoring, methodology, agricultural sector, financial policy.

Постановка проблеми. Нині у розвитку фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки як якісно нового вагомого напрямку економічної науки відчувається помітний перекис у бік практичних розробок, що не мають міцної теоретичної основи. Нехтування існуючих дисбалансів методологічного інструментарію щодо дослідження проблем фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки зумовлює неможливість їх усунення, що в підсумку призведе до розгармоніювання всієї агроконструкції. Зазначене спричинює нагальну потребу здійснення наукових розвідок щодо декомпозиції методологічної платформи дослідження фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки.

Аналіз існуючих досліджень та публікацій. Загалом слід відмітити, що останні два десятиліття спостерігається зростання наукового інтересу до проблематики методології фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки. Визнається необхідність створення методологічного бачення, здатного адекватно відображати парадигму економічного аналізу фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки. Зроблені певні спроби перегляду методологічних концепцій минулого (сильні позиції «консервативних» прихильників Дж.С. Мілля, М. Фрідмена, П. Самуельсона, Дж.Н. Кейнса і т.д.), та створення принципово нових підходів (Д. Макклоскі, М. Блауг, Б. Колдуелл, А. Розенберг й ін.). Прикметним є спроби застосування для дослідження економічних проблем загальнометодологічних концепцій наукового знання (зокрема, моделі розвитку наукового знання П. Фейєрабенда, Р. Рорті, Т. Куна, І. Лакатоша, К. Поппера й ін.). Методологія економічної науки привертає до себе увагу не тільки економістів, але й філософів (наприклад, Д. Хаусман). Все більше монографій присвячується

методології. Всупереч описаному зростанню дослідницького інтересу, методологія дослідження фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки характеризується системною кризою, методологам не вдається створити адекватні пошукові платформи. Детальний опис західної методологічної думки [2], сучасної вітчизняної економічної науки [7] підтверджує необхідність вивчення побудови методології дослідження фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки.

Видеління невирішених проблем та формування цілей статті. Аналіз сучасних методологічних уявлень засвідчує необхідність формування нового підходу та декомпозиції методологічної платформи фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, що враховує її сутнісні особливості. Сукупність відмічених обставин зумовлює актуальність та значимість теми даної наукової розробки.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, визначення методології фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки як формально, так і змістовно рідко заходять далі передмов. Загалом, визначення методології економічної науки можна розділити на 3 умовні групи. Безпосередньо експліцитні визначення — наприклад, М. Блауг, Б. Колдуелл. Цікаво, що, всупереч подальшій розбіжності позицій авторів, визначення вкрай схожі. Сам Блауг зазначає «дивовижну однастайність» підходів до визначення методології як гілки економічної науки, де «ми розглядаємо способи, якими економісти обґрунтовують свої теорії, і наведені ними причини, за якими вони вважають за краще одну теорію перед іншою» [2]. Контекстні визначення, які об'єднують авторів принципово різних концепцій. Найяскравіший приклад подібного підходу показує М. Фрідмен. Всупереч назві своєї фундаментальної роботи «Методологія позитивної економічної науки», експліцитним предметом дослідження виступає не методологія, але сама економічна наука [10]. Характерним прикладом є бачення методології Д. Хаусманном, який виступає як прихильник описового підходу [11]. Очевидно, сам спосіб визначення методології має дещо інший характер, ніж, наприклад, спосіб визначення товарного вектора в мікроекономічній теорії попиту, де визначення постають у вигляді інструментів подальшого дослідження. З якихось причин предметно-понятійна методологічна ідеологія не завжди призводить до однакового підсумку.

Методологія, здається, існує як знання іншої природи, порівняно з економічною теорією. Прикладом тому може служити на-

ступне. В економічній науці існує вкрай дискусійне, але все ж визнається поділ на позитивну і нормативну «частини» науки. Можна припустити, що подібне питання дійсно можна віднести до відання методології: з часів Н. Сеніора подібне питання є необхідність будь-якого фундаментального твору [11] в галузі дослідження методу економічної науки.

Сучасний етап розвитку економічної науки характеризується визнанням кризи сучасної панівної парадигми — неокласичного синтезу. Можна виділити зовнішню критику неокласики (економіко-етичне спрямування, економічна соціологія тощо) і внутрішню критику — наявність у межах однієї парадигми великої кількості різних методологічних систем, що борються за різні варіанти ставлення до економічного наукового знання [6]. Видається, що якщо зовнішня критика — нормальний елемент розвитку будь-якої теорії, то внутрішня спричинена суперечностями розвитку і є свідчення кризи парадигми. Наведемо ще одне визначення методології: методологія як «термін» для позначення кризи економічної теорії [7]. Для будь-якої теорії згубно відділення методології від самої науки: неможливо визнати існування методу поза предметом. Наведемо наступні положення, які можуть бути зрозумілі як основа орієнтації у світі методології сучасної економічної науки.

Наприклад, М. Блауг [2], Д. Хаусман, Д. Макклоскі [11] стверджували свою методологію через розгляд різниці між визнаним економічним дискурсом (методологічна позиція номінально визнається, але насправді вже не діє — необхідна зміна методологічного бачення) і фактичною методологією (власне, реальна методологія досліджень, яка, за дивним збігом, є методологічною позицією самого дослідника, виявило протиріччя визнаного і реального). Подібну тенденцію, характерну, в принципі, для всіх фундаментальних методологів можна охарактеризувати метафорично як прагнення до визнання загальності своєї позиції або дуже прагматично — як дозвіл проблеми детермінації наукового пізнання. Вищеописане є відповідь на те ж питання, що й принцип *ex novo*.

Після прийняття концепції сталого розвитку, в економіці природокористування економіки ставало все менше і менше. Ми маємо на увазі методологічні дослідження.

Це сталося, мабуть, тому, що об'єктом дослідження стала не економічна система з особливою увагою на зворотній вплив на неї природної системи у відповідь на антропогенну руйнацію останньої, а об'єктом у багатьох випадках стала об'єднана систе-

ма, що складається з економічної та екологічної підсистем, і при цьому до такої об'єднаної системи стали застосовуватися чисто економічні закономірності і суто економічні методи.

Представники такого підходу, зазвичай, звертаються за допомогою до економіки для того, щоб переконати всіх в економічній цінності природи самої по собі. У цьому випадку ця цінність природи набуває вимір у вартісних одиницях. Виходить, що при об'єднанні економічної та природної систем беруться одиниці виміру однієї з них, тобто повністю ігноруються ефекти емергентності. Це суперечить, по-перше, основам загальної теорії систем, по-друге, економічній теорії. Предметом економічної науки є виробництво, розподіл, обмін і споживання. У цьому відношенні в економічну науку може бути включене природне середовище тільки в частині її економічного використання.

Інструментарність виступає важливою умовою наукової цінності. Головне, щоб економічні категорії та поняття при подібному підході не розривалися зі своєю філософською сутністю і стали лише інструментом розкриття функціонального взаємозв'язку явищ. Отримуємо структуру дослідження, позначену ще в есе Л. Роббінса [5].

Визнано, що наявність «оціночних» суджень є необхідністю наукового аналізу [9], у тому числі й тому, що передумова оцінки вноситься в економічні дослідження згідно детермінізмові наукового пізнання (необхідність співставлення).

У реальній економіці, тим більше в ринковій економіці, вже давно оцінені усі природні ресурси, але неявно. Тому завданням методології дослідження фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки є вичленення оцінок природних ресурсів з інших економічних показників.

Так, рентні доходи сидять в прибутку, і ми ще не можемо однозначно їх виділити з неї. Підприємства економлять на природоохоронних витратах і тим самим забруднюють навколишнє середовище. Через це страждає населення, яке змушене лікуватися і купувати ліки, але ці витрати, що становлять частину величини збитку, розмиті, і їх важко зібрати воедино.

На відміну від такого підходу ми бачимо привнесення в реальну економіку інших оцінок, які, якщо їх прийняти, зламують всі економічні основи. Наприклад, деякі науковці оцінили всі природні ресурси України в 87 трлн дол. Якщо ж врахувати, що все світове багатство становить 100 трлн дол, то які природні ресурси України і як були оцінені? Швидше за все, оцінювали не природні ресурси, а всім потенційним природним благам України

здійснили певну економічну оцінку. Це якраз приклад того, що об'єднують природну і економічну системи, а одиниці вимірювання залишають грошові. Якщо вже є така необхідність, то більш доцільним було б введення якихось спеціальних одиниць виміру для природно-економічної системи, наприклад, еко-гривні чи еко-долари.

Економічна оцінка будь-якого ресурсу, що впливає на господарську діяльність і якість життя населення, визначається як приріст функції добробуту при збільшенні цього ресурсу. Такий підхід дозволяє отримувати економічну оцінку природно-ресурсного, в тому числі асиміляційного потенціалу, шляхом оцінки збитку від їх руйнування. У результаті можна одержати оцінки, підтверджені реальними величинами вже понесених втрат, на відміну від концепції загальної економічної цінності природних ресурсів і прогнозів майбутніх доходів від додаткових ресурсів, заснованих, як правило, на непрямих хитких висновках.

Таким чином, помилково вважати, що позахмарні економічні оцінки природних ресурсів слугуватимуть стимулюванню природоохоронної діяльності, це ілюзія. Стимулювати охорону довкілля можна тільки доводячи ефективність природоохоронних заходів у межах самої економічної системи, тобто обчислюючи втрати від пасивного і ефект від активного застосування природоохоронних заходів.

Проблема сучасної економічної методології полягає в надмірному захопленні «інструментальними» методами, що знаходять своє обґрунтування у предметно-понятійній методологічній ідеології. Не враховується трирівнева ієрархія економічного знання. Звідси проблема помилкового тлумачення поняття: поняття має бути відображенням сутності того чи іншого процесу суспільної взаємодії, поняття повинне виходити і розкриватися у раціональному пізнанні. Якщо відбувається заміна економічного міркування на, наприклад, математичну логіку, то втрачається сам сенс науки економіки природокористування і, отже, методології як передумови наукового знання: розривається необхідний зв'язок предмета і методу.

Аналіз основних концепцій економічної оцінки природних ресурсів виявив їх недоліки і позитивні сторони, можливість застосування для оцінки біорізноманіття. Для економічної оцінки природних ресурсів доцільно застосовувати концепцію альтернативної вартості, як різновид у класичному варіанті витратної концепції.

У науковій літературі концепція альтернативної вартості використовується в практиці вимірювання «вартості збереження».

В умовах сталого розвитку перед суспільством гостро стоїть завдання збереження природних екосистем. У даному випадку біорізноманіття виступає в якості інтегрального ресурсу, від стану якого залежить стабільність екосистем. Існування окремих видів визначається загальним продукуванням і якістю екосистем і окремих видів, які знаходяться в тісному взаємозв'язку між собою [12, 13]. Застосування саме такого методологічного підходу дозволить відобразити цінність збереження біорізноманіття всього природного комплексу на екосистемному рівні. Підґрунтям даної концепції є синтез витратної і рентної концепцій.

Висновки. Як частковий прояв економічної науки, фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки відрізняє свій метод, що визначає її сутність через відміну від інших наук. Подібний метод розкривається одноманітно методом науки взагалі (адже метод фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки є конституювання її «науковості»). Останнім часом, в тому числі і у вітчизняній літературі, все частіше виникає думка, що філософія більше не здатна бути джерелом ідей для методології досліджень фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, більше не з'являється нових філософських систем, здатних дати що-небудь економічному знанню природи. Розвиток економічного знання щодо фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки пов'язується з математичними методами, навіть зі спробами введення експерименту як способу перевірки цього економічного знання. Відбуваються запозичення з інших наук, зумовлені «здоровим глуздом» і ситуаційної логікою. Все частіше виникає теза про необхідність більш суворої орієнтації фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки на практику, звідси — спрощення розділів, пов'язаних з предметом і методом і т.п. Як наслідок, відбувається бурхливий розвиток «прикладних» аспектів фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, водночас як фундаментальні дослідження «глибоко теоретичного» характеру стають рідкісним явищем. У перспективі така ситуація може зумовити втрату фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки цілісності, через неможливість відображення економічного знання природи «лише однією» наукою. Але чи може фінансова політика забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки обійтися без філософії? Становленням фінансова політика за-

безпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, безсумнівно, зобов'язана філософії, отже, очевидно наявність сутнісних елементів філософського бачення фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, без яких неможливо зрозуміти ні економічного знання природокористування в історичному аспекті, ні сучасний розвиток знання, ні напрямку його руху в майбутньому.

Література

1. Автономов В.С. Модель человека в экономической науке. — СПб.: Наука, 2006. — 230 с.
2. Блауг М. Методология экономической науки или как экономисты объясняют. — Изд. 2. Перевод с английского. — М.: Журнал Вопросы экономики, 2004. — 417 с.
3. Гофман К.Г., Лемешев М.Я., Реймерс Н.Ф. Экономика природопользования (задачи новой науки) // Наука и жизнь. — 1974. — № 6.
4. Неверов А.В., Редковская О.В., Неверов Д.А. Экономическая оценка биоразнообразия особоохраняемых природных территорий Беларуси // Природные ресурсы. — 2001. — № 3. — С. 89—96.
5. Роббинс Л. Предмет экономической науки // THESIS. — 1993. — Вып. 1. — С. 10—23.
6. Рязанов В.Т. Антропологический принцип в экономике // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2006. — № 1. — С. 3—18.
7. Рязанов В.Т. Проблема верификации в экономической теории // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2004. — № 4. — С. 3—21.
8. Ульрих П. Критика экономизма. — М.: Вузовская книга, 2004. — 120 с.
9. Ушанков В.А. О позитивном и нормативном в экономической науке // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2006. — № 4. — С. 3—12.
10. Фридмен М. Методология позитивной экономической науки // THESIS. — 1994. — Вып. 4. — С. 20—52.
11. Хаусман Д. Экономическая методология в двух словах // Мировая экономика и международные отношения. — 1994. — № 2, 3.
12. Шимова О.С., Соколовский Н.К. Основы экологии и экономика природопользования: Учеб. / О.С. Шимова, Н.К. Соколовский. 2-е изд., перераб. и доп. — Минск: БГЭУ, 2002. — С 66—67.
13. Экологический капитал Березинского заповедника и финансовые проблемы его воспроизводства / Неверов А.В., Кондратюк А.А., Дервяго И.П., Редковская О.В. // Экологические и нравственные проблемы особо охраняемых природных территорий: Тез. докл. республ. науч.-практ. конф., Минск, 15 дек. 2000 г. — Минск: БелСоЭС «Чернобыль», 2000. — С. 107—109.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2011 р.